

Schema SO I. 1B

	<i>Leefwereld</i>	<i>Bijbel</i>	<i>Thema</i>
1	d e B i j b e l ... e n i k ?		
	waarom PEGO op school? mijn lievelingsverhaal (boek/film)	indeling ontstaan Gen 1-2	wie ben ik? waar kom ik vandaan? mijn opdracht: zorg voor de schepping
2	M e t G o d o p w e g n a a r w i e k i j k i k o p ?		
	idolen en voorbeeldfiguren in muziek, sport	Abraham	zonen van Abraham: joden, christenen, moslims eigentijdse gelovige voorbeeldfiguren
3	D e s t a m v a d e r s V a n j e f a m i l i e m o e t j e h e t h e b b e n !		
	eigen gezinssituatie ervaringen met familie	Izaak, Jacob en Jozef Huwelijksgebruiken in de Bijbel	vriendschap, seksualiteit, relaties huwelijk en echtscheiding
4	M o z e s K l e u r b e k e n n e n		
	conformisme trends, kleding, muziek erbij willen horen, stoer doen onrecht beleven in de wereld	Israël in Egypte, Mozes uittocht	jouw eigen plannen vrij leven hoe gaan we om met onrecht?
5	T i e n w o o r d e n R e g e l s v o o r v r i j h e i d		
	regels thuis en op school verkeersregels	Gods regels voor een goede samenleving	Hoe kunnen mensen met elkaar in vrede leven?

Periode SO I. 1B. 1

**De Bijbel, de schepping,
*...en ik?***

De Bijbel, de schepping, ...en ik?

1. Leerplandoelen SO I. 1B. 1

1. Leefwereld

- 1.1. De leerlingen verwoorden waarom zij protestants-evangelische godsdienst volgen te midden van de andere levensbeschouwingen.
- 1.2. De leerlingen verwoorden aspecten van hun identiteit zoals die naar voren komt in hun gedrag thuis, op school, in de kerk en bij hun vrienden.
- 1.3. De leerlingen brengen onder woorden welke factoren er toe bijdragen dat zij zich goed voelen.
- 1.4. De leerlingen geven aan in welke mate zij zich bij een kerk betrokken voelen.
- 1.5. De leerlingen verwoorden de betekenis van de Bijbel in hun eigen leven.
- 1.6. De leerlingen onderkennen de verscheidenheid van overtuigingen binnen en buiten de eigen kring en weten daarmee om te gaan.
- 1.7. De leerlingen verwoorden wat de schoonheid van de schepping voor hen betekent.

2. Bijbel

- 2.1. De leerlingen geven indeling en opbouw van de Bijbel weer.
- 2.2. De leerlingen weten hoe zij met de Bijbel kunnen omgaan.
- 2.3. De leerlingen kennen de bedoeling van Bijbelse verhalen.
- 2.4. De leerlingen beschrijven de schepping zoals verwoord in Gen.1 en 2.

3. Thema

- 3.1. De leerlingen ontdekken dat zij als 'scheepsel van God' uniek en kostbaar zijn.
- 3.2. De leerlingen verwoorden hun verantwoordelijkheid voor natuur en milieu vanuit het rentmeesterschap van de mens over Gods schepping.
- 3.3. De leerlingen denken na over de gevolgen van hun eigen levensstijl voor het milieu.
- 3.4. De leerlingen verwoorden hun verwondering over Gods schepping.

2. Schema SO I. 1B. 1

De Bijbel, de schepping, ...en ik?			
Leefwereld	Bijbel	Thema	Attitude
Waarom PEGO op school? Wie ben ik? Waarom de Bijbel? Mijn lievelingsverhaal uit de Bijbel	Opbouw en indeling Omgaan met de Bijbel Bedoeling van Bijbelse verhalen Gen. 1-2	Schepsel van God zijn Natuur en milieu De schoonheid van de natuur Rentmeesterschap	Waardering voor de Bijbel Verdraagzaamheid en openheid Aanvaarding van eigen identiteit Verantwoordelijkheid Verwondering over de schepping

3. Invulling

Er wordt stilgestaan bij de eigen identiteit van de leerlingen, zowel thuis, in de kerk, als op school en met hun vrienden. Hiermee samenhangend wordt nagedacht over het 'waarom' van protestants-evangelische godsdienst. De rol van de Bijbel zowel in kerk en godsdienstles als in het persoonlijk leven komt hierbij aan de orde. Aan de hand van Bijbelverhalen worden de leerlingen er zich bewust dat de verhalen van betekenis zijn voor hun eigen leven. Gen 1 en 2 wordt behandeld. Er wordt een verband gelegd tussen de mens als beeld van God en het zelfbeeld van de leerlingen. Het gaat in Gen 1 en 2 over de natuur en de wereld om ons heen waarover we ons mogen verwonderen. De mens heeft de opdracht zorg te dragen voor de natuur. Dit rentmeesterschap komt aan de orde in de lesmodule over natuur en milieu.

Les 1. Wie ben ik?

Toelichting

In deze les denken we na over de eigen identiteit van de leerlingen. Zij zijn net begonnen in een nieuwe school. Leerlingen voelen zich vaak onzekerheid en hebben er moeite mee om een plaats te verwerven te midden van hun leeftijdgenoten. In het gesprek hierover krijgen de leerlingen gelegenheid om hun eigen onzekerheden, vragen en angsten onder woorden te brengen. Daarbij komt ook de vraag ter sprake wat de rol is van moderne communicatiemiddelen (gsm, internet, msn, my space, blogs, chatrooms, sms ...) bij het vinden van de eigen identiteit en de omgang met leeftijdgenoten.

In het licht van het scheppingsverhaal wordt doorgepraat over de identiteit van de leerling als schepsel van God. Aan de hand van Psalm 139: 13-14 en/of Jesaja 44: 2 wordt uitgelegd dat zij niet een toevalsproduct zijn, maar een uniek en kostbaar mens, vanaf hun geboorte door God bedoeld. Van hieruit kan de link gelegd worden naar zelfaanvaarding en aanvaarding van anderen. Want die ander is ook uniek en door God bedoeld.

Bijbel

Gen 1: 26

Ps 139: 13-14

Jes 44: 2

Suggesties voor invulling

- een werkblad maken waarin de leerlingen in twee kolommen aangeven welke eigenschappen van zichzelf zij wel aanvaardbaar of goed vinden en welke niet. Aan de hand hiervan kan vervolgens gesproken worden over zelfaanvaarding.
- een werkblad maken waarop de leerlingen in twee kolommen aangeven waarom sommige leerlingen erg populair, 'in' zijn en anderen er bij voorbaat al 'uit' liggen; dit werkblad kan dan als basis dienen voor een gesprek over hoe het komt dat zij sommigen wel aanvaarden en anderen niet.
- een armbandje maken met daarop de tekst: *I am God's original creation.*

Les 2. PEGO te midden van de andere levensbeschouwingen

Toelichting

Tenzij zij uit het vrij onderwijs komen, hebben de leerlingen op de basisschool al kennis gemaakt met het gegeven dat andere leerlingen andere levensbeschouwelijke vakken volgen. Daarom wordt in de les stilgestaan bij wat protestants-evangelische godsdienst nu verschillend maakt van de andere levensbeschouwingen. De rol van de Bijbel als enige *grondslag* voor de protestants-evangelische godsdienst kan al even aangeduid en toegelicht worden.

Maar het is ook belangrijk om de overeenkomsten met de andere levensbeschouwingen onder de aandacht te brengen zodat de leerlingen daarover met hun medeleerlingen of vrienden kunnen praten. Het verschillend zijn van de ander hoeft niet te leiden tot *vijandigheid*.

Respect voor de ander moet er zijn, ook al is diens overtuiging de jouwe niet. Hierbij wordt tegelijkertijd stilgestaan bij de vraag of echte vriendschap mogelijk is met wie een andere geloofsovertuiging hebben, waarbij vanzelf de vraag naar boven komt wat vriendschap eigenlijk betekent. In het kader van verdraagzaamheid wordt ook stilgestaan bij het begrip *vooroordeel*: wat zijn vooroordelen, hoe ontstaan zij en wat kunnen we er tegen doen?

Bijbel

Rom 15: 7

Mat 7: 1

Suggesties

- (op het internet) foto's zoeken ivm andere levensbeschouwingen.
- in overleg met de leerkrachten van andere levensbeschouwingen kan – mogelijk later in het schooljaar - een vakoverschrijdend project georganiseerd worden, waarbij verschillende levensbeschouwelijke huizen bezocht worden.
- foto's tonen van levensbeschouwelijke huizen en daarbij de overeenkomsten en verschillen bespreken.

Les 3. De Bijbel

Toelichting

In deze les wordt geleerd hoe de Bijbel is opgebouwd en hoe de leerlingen er praktisch mee om kunnen gaan. Hierbij moet niet de ontstaansgeschiedenis van de canon uitgelegd worden. Het gaat eerder om de grote lijnen. Er wordt in eenvoudige bewoordingen uitgelegd aan de hand van 2 Tim. 3:16 wat het betekent dat de Bijbel een door God geïnspireerd boek is en wat het betekent dat de Bijbel Gods Woord is. En wanneer de Bijbel Gods Woord is, wat betekent dit dan voor het persoonlijk leven van de leerlingen? Verder wordt er stilgestaan bij de opbouw van de Bijbel (ook in grote lijnen!). Aan de orde komen: de verschillen tussen Oude en Nieuwe Testament, de grote heilshistorische lijnen en het perspectief van beloften en vervulling. Er kan een begin gemaakt worden met het leren van de volgorde van de Bijbelboeken om zo makkelijk teksten op te kunnen zoeken.

Bijbel:

2 Tim. 3:16

Suggesties

- een Bijbelse tijdlijn met illustraties maken.
- illustraties van Bijbelverhalen in chronologische volgorde laten plaatsen.
- Bijbelteksten leren opzoeken aan de hand van de inhoudsopgave.
- een boekenlegger maken voor in hun eigen Bijbel met daarop al de Bijbelboeken, aan de ene zijde de boeken van het OT, aan de andere zijde van het NT.
- aan de hand van een site met Bijbelspellen de namen van de Bijbelboeken inoefenen.

Les 4. Bijbelse verhalen

Toelichting

In de eerste plaats wordt er stilgestaan bij *verhalen in het algemeen*. Vragen als: waarom worden verhalen verteld, wat leren wij uit verhalen, vinden we het boeiend of fijn om naar verhalen te luisteren, hebben de leerlingen zelf een lievelingsverhaal? Van daaruit komt de vraag aan de orde in welk opzicht Bijbelsverhalen wel of niet verschillen van de andere verhalen. En ... hoe spreekt God tot ons in de verhalen? Hebben de leerlingen een lievelingsverhaal uit de Bijbel? Op deze verhalen kan even dieper ingegaan worden.

Bijbel

- lievelingsverhalen van de leerlingen

Suggesties

- een niet-Bijbels kort verhaal lezen en kort bespreken.
- Mary Jones en haar Bijbel.
- toelichten welke verschillende soorten verhalen er zijn (zie bvb. *Op verhaal komen*, deel 1, blz 15-22)
- een verhaal op cd-rom beluisteren (in de meeste openbare bibliotheken te ontlenen) om te leren *luisteren* naar verhalen.

Les 5. Ik en de kerk

Toelichting

In deze les staan de leerlingen stil bij hun relatie tot de kerk. Hierbij ontdekken zij dat niet alle mensen naar dezelfde kerk gaan, dat er verschillende kerkelijke richtingen bestaan en dat er heel veel mensen niet naar de kerk gaan. Beknopt kunnen een paar richtingen aangeduid worden. De leerlingen brengen onder woorden of zij graag naar de kerk gaan en waarom. Wat zijn de positieve ervaringen en wat de negatieve? Hoe komt het dat ze het fijn vinden of juist niet? Wat zou er in positieve zin in de kerk veranderd kunnen worden? Kunnen de leerlingen in de kerk echt zichzelf zijn? De leerkracht geeft een samenvatting van 1 Kor. 12 - het beeld van het lichaam dat gevormd door verschillende lichaamsdelen. Met onze onderlinge verschillen vormen we toch één lichaam - het lichaam van Christus. We zijn dus als gelovigen met elkaar verbonden en ook de leerlingen kunnen onmisbare 'lichaamsdelen' van de kerk zijn.

Met buitenkerkelijke leerlingen is het belangrijk om stil te staan bij wat een kerk is. Daarbij kan gevraagd worden of ze al ooit in een kerk zijn geweest, bijvoorbeeld bij een begrafenis of huwelijk, en hoe zij dat hebben ervaren.

Bijbel

1 Kor. 12: 12

Suggesties

- de leerlingen omlijnen hun eigen hand en schrijven in elke omlijnende vinger wat zij kunnen bijdragen met hun handen aan het kerkelijk leven. In de palm van de hand wordt geschreven "elk lid is nodig".
- de leerlingen maken een collage over wat voor verschillende soorten mensen er allemaal in de kerk komen onder het motto "wij zijn allen leden van het éne Lichaam".
- buitenkerkelijke leerlingen enkele korte beeldfragmenten van een kerkdienst tonen.
- het liedje *Hand en voet* beluisteren en bespreken (Elly & Rikkert, *Vertel het aan de mensen*, 1978).

Les 6. Verwondering over de schepping

Toelichting

Aan de hand van Gen 1-2 wordt stilgestaan bij de schepping. Centrale gedachte is dat Gods schepping onze verwondering opwekt: de schoonheid van de schepping zegt ons iets over de maker, God. We staan stil bij de gedachte die in het Gen 1 doorklinkt, dat God alles gemaakt heeft en dat alles wat Hij gemaakt heeft, *goed* was. De goede schepping weerspiegelt de volmaakte God. Door middel van foto's en filmfragmenten (internet) kunnen voorbeelden getoond worden van Gods goede schepping. Door het zien van mooie dingen kan verwondering gewekt worden. Toch kunnen we onze ogen er niet voor sluiten dat de natuur ook vreselijke dingen laat zien. De vraag kan gesteld worden over hoe zij denken dat zoiets ontstaan is: door toeval of door een Maker.

Bijbel

Gen 1 en 2

Suggesties

- fragmenten uit natuurdocumentaires tonen en bespreken waarin de schoonheid en pracht, maar ook de woestheid van de schepping duidelijk naar voren komen.
- een wandeling in schooltuin of park maken en foto's laten nemen van dingen van Gods mooie schepping. Bespreken *waarom* zij juist die dingen mooi vinden.

Les 7. Natuur en milieu

In deze les gaat het er vooral om dat de leerlingen er zich bewust van worden dat God de schepping aan ons mensen heeft toevertrouwd en de verantwoordelijkheid die daaruit voort vloeit. Jammer genoeg wordt deze schepping vaak aangetast door onverantwoordelijk gedrag van de mens. In dit verband kan verwezen worden naar de opdracht in Gen 1: 26 en naar Psalm 8: 7. De vraag kan gesteld worden hoe de leerlingen omgaan met iets kostbaars dat hen is toevertrouwd en wat dat impliceert voor onze zorg voor natuur en milieu. Hierbij kunnen enkele milieuorganisaties ter sprake komen. Het is vooral de bedoeling dat leerlingen er zich bewust van worden dat ook zij, in hun eigen leven, hierin een verantwoordelijkheid hebben en al hun steentje kunnen bijdragen. Het gaat vaak om kleine dingen: geen papier of blikjes op straat gooien, zuinig met water en elektriciteit omgaan enz.

Bijbel

Gen.1: 26

Psalm 8

Suggesties

- de speelplaats opruimen, papier en blikjes in de vuilnisbakken werpen om te ondervinden welke gevolgen het heeft als leerlingen hun afval niet in de vuilnisbakken gooien en wat voor effect het heeft als alles netjes is opgeruimd. Uitleggen dat dit geen straf is, maar *dat* we dit doen als onderdeel van de les.
- een documentaire tonen over hoe de mens de schepping vernietigt door onverantwoord gedrag (bv: documentaire over bedreigde diersoorten, de verwoesting van het tropisch regenwoud of de opwarming van de aarde)
- deelnemen aan milieuprojecten op school (bv: MOS, Milieu Op School)

4. Didactisch materiaal en bronnen

- *De Bijbel als boek*, Haarlem / Beernem 2003⁵, NBG / VBG, ISBN 9789061262213
- *De Bijbel als vertaling*, Haarlem / Beernem, 1998⁴, NBG / VBG, ISBN 9789061262206
- *Nieuw Bijbels puzzelboek*, Uitg. Jongbloed (NL), 2004, ISBN 0789061262336
- H. Blok, J. Deenik, K.A.D. Smelik, Het verhaal van de Bijbel, ontstaan, vertaling, verspreiding. Haarlem / Beernem 2000, (NBG / VBG).
- W. Glashouwer, W.Ouweneel, Het ontstaan van de Bijbel, Amsterdam 2004⁴ (Buijten & Schipperheyn) Telos ISBN 906064977x.
- T. Dowley, *De geschiedenis van de Bijbel*, Heerenveen 2001 (Groen), ISBN 9050309836
- M. Batchelor, *De Bijbel gaat open*, Amsterdam 2005¹⁰ (Arkboeken), ISBN 9789033812705.
- H. Jagersma, *De onbekende rijkdom van de Bijbel*, Vught 2007 (Skandalon). ISBN 9076564248
- M.E.Ropes, Mary Jones en haar Bijbel, Bunnik 2006 (De Banier), ISBN 9789033605987.
- M. Tensen, Wat en waarom ik geloof, Almere 2006 (Coconut), ISBN 9789080758674 (met werkopdrachten voor jongeren).
- *Van horen zeggen, deel 1 'Op weg'* Nijgh/Versluys, Baarn 2000
- *De Bijbel in de basis, deel 1 Wet/Thora (tekstboek en werkboek)* Nijgh/Versluys, Baarn
- E. van Wolde, *Verhalen over het begin*, Baarn 1995 (Ten Have)
- D. Atkinson, *Boodschap van Gen 1-11*, Hoenderloo, 2006 (Novapres, BSV-serie).
- R. Valerio, L van levensstijl. ABC van rechtvaardig en duurzaam leven, Amsterdam 2008 (Buijten & Schipperheijn Motief), ISBN 9789058812780.
- R. Sonneveld, Jezus in 2001, 10 lessen over overmorgen, o.a. terrorisme, integratie, genetische manipulatie, klimaatsverandering...., Amsterdam 2008 (Buijten & Schipperheijn Motief), ISBN 9789058813381
- MOS: Milieuzorg Op School: www.Lne.be/doelgroepen/onderwijs/mos
- DVD : 'End of the spear', het verhaal van de indiaan Mincayani, die deel uitmaakt van de zeer gewelddadige Waodani stam in de jungle van Ecuador. Op zekere dag worden in 1956 vijf missionarissen gedood door de Waodani.
- DVD: An inconvenient truth, a global warning.
- Natuurdocumentaires van o.a. E.O., (www.eo.nl), National Geographic (www.nationalgeographic.nl)
- www.arkventure.nl

- www.surfBijbel.nl (voor de leerlingen: spelletjes en puzzels enz)
- www.PEGO-site.be (Geloof & Wereld - test uw Bijbelkennis)
- www.bijbelgenootschap.nl (Bijbelse puzzels)
- www.bijbelnet.nl (nationale Bijbelquiz)
- www.waaromjesusdvoorjou.nl
- www.waaromgeloven.nl
- www.christiancomputergames.net/ met o.a. kennisspelletjes: "Bijbelspellen": een mogelijkheid om de namen van Bijbelboeken te oefenen.

Periode SO I. 1B. 2

Met God op weg
Naar wie kijk ik op?

Met God op weg *Naar wie kijk ik op?*

1. Leerplandoelen SO 1b.2

1. Leefwereld

- 1.1 De leerlingen geven aan wie zij bewonderen in hun directe omgeving en daarbuiten.
- 1.2 De leerlingen beschrijven welke factoren belangrijk voor hen zijn om iemand een voorbeeldfiguur te laten zijn.
- 1.3 De leerlingen verwoorden de schaduwkanten in het leven van enkele beroemdheden.
- 1.4 De leerlingen tonen zich kritisch ten opzichte van het fenomeen roem en glitter.
- 1.5 De leerlingen erkennen symbolen en gebruiken in de wereld van beroemdheden.

2. Bijbel

- 2.1 De leerlingen beschrijven het geloofsvertrouwen van Abraham en zijn menselijk falen.
- 2.2 De leerlingen kunnen het verschil in levenshouding tussen Lot en Abraham omschrijven.
- 2.3 De leerlingen beschrijven de gevolgen voor Hagar en Ismaël van Abrahams gebrek aan vertrouwen.
- 2.4 De leerlingen geven aan hoe God de besnijdenis instelde als teken van zijn verbond.
- 2.5 De leerlingen kunnen de reis die Abraham heeft afgelegd geografisch plaatsen.
- 2.6 De leerlingen geven aan waarom het belangrijk is dat er in de Bijbel ook minder positieve elementen uit het leven van de stamvaders worden verteld.
- 2.7 De leerlingen beschrijven hoe in het verhaal van het offer van Isaak Abraham naar voren komt als een gelovige vol vertrouwen.
- 2.8 De leerlingen verwoorden hoe geloof kan helpen om in het leven het juiste spoor te behouden.
- 2.9 De leerlingen leggen uit waaruit Gods trouw blijkt in het leven van Abraham.

3. Thema

- 3.1 De leerlingen kennen het onderscheid tussen monotheïsme en polytheïsme.
- 3.2 De leerlingen herkennen een aantal rituelen en gebruiken in jodendom, christendom en islam.
- 3.3 De leerlingen noemen enkele punten van overeenkomst in het geloof van joden, christenen en moslims.
- 3.4 De leerlingen beschrijven het geloof en het leven van een bekende christen.

2. Schema SO 1b.2

Met God op weg Naar wie kijk ik op?			
Leefwereld	Bijbel	Thema	Attitude
voorbeeldfiguren uit eigen omgeving en daarbuiten	Abraham geloofsgehoorzaamheid en gebrek aan moed/vertrouwen (Gen 12) Abram en Lot (Gen. 13) het kind van Hagar (Gen 16) de besnijdenis (Gen 17) het offer van Isaak (Gen. 22)	jodendom, christendom en islam een voorbeeld van christelijk leven	inzien van de betrekkelijkheid van roem waarde van geloof beseffen erkennen van Gods trouw
	Gods trouw en onze menselijke zwaktes		

3. Invulling

Les 1: Voorbeeldfiguren en idolen

Jonge tieners beginnen de wereld om zich heen te ontdekken en gaandeweg ontdekken ze steeds meer wie ze zelf willen zijn en stellen ze zich kritischer op ten opzichte van hun ouders. Dit proces gaat soms gepaard met heftige emoties en een sterk gevoel van onzekerheid. Daarom hebben jongeren op deze leeftijd een grote behoefte aan identificatiefiguren, mensen, beroemdheden vaak, waaraan ze zichzelf kunnen optrekken.

Het is waardevol om deze lessenreeks te beginnen met de vraag: wie is voor jou een voorbeeld? Wie bewonder je in je familie, je kerk en je vriendenkring? Zijn er Bijbelse figuren die je bewondert? Naar wie kijk je op in de wereld van de media? Welke poster hangt er boven je bed? Welke popster bewonder je het meest? Wie vind je een bijzondere acteur? Wie de beste sportman/vrouw? Waarom? Zou je zelf willen zijn als degene die je bewondert? Waarom? Zijn er Bijbelse figuren, die je bewondert?

Suggesties

- Leerlingen muziek en documentatie van artiesten laten meenemen en dit bespreken.
- De voorpagina van de map van deze periode afdrukken met foto's van artiesten die de leerling bewondert.
- De leerlingen aan de hand van omschrijvingen de namen laten raden van de 5 bekendste Bijbelse personen uit Hebr. 11, waaronder Abraham.

Les 2: Abraham als voorbeeld (1)

In sommige films staan ze wel erg zwart-wit tegenover elkaar: de goede en de slechte. Maar waar vind je in het leven door en door goede mensen? En waar alleen maar slechte?

Bestaat er in de wereld wel zoiets als heldendom? Is dat niet veeleer een creatie achteraf? Het is opvallend dat in de Bijbel (Jezus uitgezonderd) geen geloofshelden voorkomen zonder gebreken. Abraham, een mens van vlees en bloed, gaat over toppen, maar ook door dalen. In die zin staat Abraham heel dicht bij ieder van ons.

Abraham is een man van geloof. Hij vertrekt in geloof uit de plaats waar hij zijn wortels heeft. Maar als het tegen zit, vertrekt hij naar Egypte en neemt hij zijn toevlucht tot een leugenachtige houding. Dat uitgerekend de Farao hem daarop moet wijzen! (Genesis 12) In het verhaal over Lot (Genesis 13) maakt Abraham wel een goede keuze. Daar staat Lot voor materialisme en streven naar financieel voordeel. Abraham staat voor eenvoud en Godsvertrouwen.

Bijbel

Genesis 12, 13

Suggesties

- Naar aanleiding van Gen. 12:1-3 een gesprek over hoe God tot ons spreekt. Als intro hierop: hoge tonen, die je nog net kunt horen (dieren horen frequenties die wij niet kunnen horen).
- Spel 'Levensweg' maken. Bij de bijzondere vakken vragen laten beantwoorden. Wat doe je bij problemen op het werk, ontslag, moeilijkheden in de familie of het gezin, ziekte, financiële problemen, enz?

- Op basis van Gen. 12 een dagboek maken van Abraham. De ontbrekende woorden laten invullen.
- Omschrijvingen van het begrip ‘geloven’ waarderen en eventueel beoordelen op hun eenzijdigheid (bijlage 9.1 van *Geloven is een werkwoord*)
- De reisroute van Abraham (Genesis 11:31,12:6,8; 13:3;18) aanduiden op een kaart van het Midden-Oosten.
- Foto’s kiezen die het best weergeven wat geloven nu eigenlijk is. Toon hiervoor foto’s van bijvoorbeeld zingende mensen, een feestje, een wetboek, een telefoon, een kind aan de hand van zijn vader, een verrekijker, een luidspreker, spoor voetstappen enz.
- Gesprek over wat het betekent om te verhuizen en ergens anders helemaal opnieuw te beginnen. Als je maar vijf dingen zou mogen meenemen, welke dingen zouden dat zijn?
- Bespreek kort wat levensnoodzakelijk is en wat luxe. In hoeverre hebben de leerlingen GSM’s, i-pods, vakantie, games, computers, enz. echt nodig?

Les 3: Abraham als voorbeeld (2)

Als God Abraham de sterren laat zien, is er weer vertrouwen (Gen. 15). Maar in Genesis 16 is het huiselijk geluk aan stukken.

Abram krijgt een nieuwe naam. De belofte van een zoon lokt bij Abraham (Gen. 17:17) en nadien bij Sara (Gen. 18:12) een schamper lachen uit, maar later een lach van blijdschap (Gen. 21:6,7). God bevestigt zijn trouw in een verbond. Het teken hiervan is de besnijdenis. (Gen. 17).

In Genesis 22 wordt Abrahams geloof voor de laatste keer op de proef gesteld: hij moet aan God offeren wat hem het meest dierbaar is, zijn zoon. Hij blijft geloven dat God zijn belofte waar zal maken. Als God ziet dat hij zelfs zijn zoon wil loslaten, toont God een ram om in Isaaks plaats te offeren. Aan het einde van zijn leven is Abraham een gelouterde gelovige.

Bijbel

Genesis 15, 16, 17, 22

Suggesties

- Gesprek over gebrokenheid in gezinnen naar aanleiding van Genesis 16: kinderen die van huis weggelopen, ouders die uit elkaar gaan, God die er blijkt te zijn juist als het erg moeilijk is - uiteraard voorzover de eigen situatie van de leerlingen dit toelaat.
- Naar aanleiding van de besnijdenis voorbeelden laten bedenken van zichtbare tekenen die mensen helpen hun geloof vast te houden en uit te drukken.
- Aangeven hoe in het verhaal van Abraham God zijn trouw bewijst.
- Fragmenten van een verfilming van het leven van Abraham bekijken.

Les 4: Jodendom, christendom, islam

In het jodendom en de islam is Abraham een centrale figuur. Reden om eens wat nader te kijken naar deze godsdiensten, die aan ons verwant zijn. De bedoeling is dat de leerlingen hun geloof kunnen plaatsen in een bredere context en een evenwichtiger houding ontwikkelen tegenover andersdenkenden. Het gaat niet om een uitgebreide vergelijkende studie, maar eerder om een vorm van een kennismaking. Later in het leerplan komt het onderwerp ‘andere levensbeschouwingen en godsdiensten’ terug.

Bij de bespreking van jodendom en islam kunnen zowel de overeenkomsten als de verschillen met ons geloof aan de orde komen. Wel dient er kort op gewezen worden dat er, net als in het christendom, in deze godsdiensten ook verschillende stromingen zijn. Net als bij ons geven

mensen in de wereldgodsdiensten soms op een heel persoonlijke manier vorm aan hun geloof. Het is te generaliserend en dus onjuist om te zeggen dat ‘het jodendom’ een wettische godsdienst is of dat ‘de islam’ een gewelddadige godsdienst is.

Suggesties

- Welke foto's en symbolen horen bij jodendom, christendom en islam?
- Laten verkennen wat de overeenkomsten en de verschillen zijn tussen christelijk geloof, jodendom en islam.

Les 5: Een voorbeeld van geloof

Het is passend om bij het thema ‘*Met God op weg*’ ook een recent voorbeeld te zoeken van iemand wiens leven bepaald is door zijn geloof. De leerkracht is vrij om een voorbeeld te kiezen, dat aansluit bij het thema van deze periode. We kiezen hier voor de persoon van Corrie ten Boom, die over heel de wereld haar boodschap bekend heeft gemaakt. Zij was 48 jaar toen de Tweede Wereldoorlog uitbrak. Al snel stelde haar vader zijn huis open voor joden om onder te duiken. Op een gegeven ogenblik vielen de Duitsers binnen en werd iedereen gevangen genomen. In het concentratiekamp van Ravensbrück wordt het geloof van Corrie ten Boom op de proef gesteld. Ze voelt haat tegenover de Duitsers. Haar vader is overleden in de gevangenis en haar zus raakt steeds meer verzwakt. In de barakken wordt stilletjes uit de Bijbel gelezen en gebeden. Velen worstelen met de grote vragen van het leven. Kunnen we nog in God geloven als het leven hier een hel is?

Corrie ten Boom is eruit gekomen in het besef dat ‘engelen noch machten, hoogte noch diepte ons kunnen scheiden van de liefde van God’ (Romeinen 8: 38,39).

Suggesties

- Fragmenten van de film *De Schuilplaats* bekijken.
- De vraag bespreken of de leerlingen ook situaties hebben gekend waarin het moeilijk is om het geloof vast te houden.
- Een fragment kiezen uit een van de boeken van Corrie ten Boom waarin ze vertelt over haar reiservaringen van na de 2e Wereldoorlog.
- Ingaan op de laatste moeilijke fase in het leven van Corrie ten Boom, toen ze na een hersenbloeding niet meer kon spreken.

4. Didactisch materiaal en bronnen

- M. van Biert ea, *Op Verhaal Komen Deel 1*, pp. 46-49, Baarn 2002 (NijghVersluys).
- M. van Biert ea, *Op Verhaal Komen Deel 3*, Baarn 2006 (NijghVersluys). (De monotheïstische godsdiensten)
- www.opverhaalkomen.nl (doorklikken op het desbetreffende deel om onder *leerling* opdrachtjes te vinden)
- C. Jongeneelen ea, *Van Horen Zeggen Deel 2*, Wegwijs, pp. 15-19, Baarn 2000 (NijghVersluys).
- www.vanhorenzeggen.nl (doorklikken op het deel *Wegwijs* om onder *leerling* Abrahams zwerfopdracht te vinden)
- C. Jongeneelen ea, *Van Horen Zeggen*, Extra docentmateriaal bij de delen 1-4, Baarn (NijghVersluys), CD-Rom met o.a. een blinde kaart ISBN 90 425 19495

- R.H. Matzen ea, De Bijbel in de Basis, 1, p. 62-73, Apeldoorn 1995 (Van Walraven).
- Idem, Werkboek pp.35-40, Baarn 2002 (NijghVersluys).
- DVD The Bible 01 – Abraham, een leven uit hoop, zie www.nootzaak.be onder ‘films’.
- Geloven is een werkwoord, in HGJB-tienerwerk, uitg. HGJB, Bilthoven 2007
- *The hiding place / De schuilplaats*, Billy Graham Movies DVD
- C. ten Boom, *Zwerfster voor God*, Hoornaar 1976 (Gideon), ISBN 90-6067-263-1
- J. en E. Sherrill, *De Schuilplaats*, Hoornaar 1988 (Gideon), ISBN 90-6067-277-1
- P. Rosewell, *De stille jaren van Corrie Ten Boom*, Hoornaar 1987 (Gideon).
- Spel ‘Levensweg’.

Periode SO I. 1B. 3

De stamvaders

Van je familie moet je het hebben
(All you need is love)

De stamvaders
Van je familie moet je het hebben
(All you need is love)

1. Leerplandoelen SO I. 1B. 3

1. Leefwereld

- 1.1 De leerlingen verwoorden welke gezinssituaties zij kennen.
- 1.2 De leerlingen geven aan wat zij verwachten van hun gezin en familie.
- 1.3 De leerlingen lichten rolpatronen en hun eigen positie in het gezinsleven toe.
- 1.4 De leerlingen geven aan hoe liefde in familierelaties zich uit.
- 1.5 De leerlingen geven aan hoe conflicten zich uiten binnen het gezin en hoe ermee wordt omgegaan.
- 1.6 De leerlingen tonen zich gemotiveerd om bij te dragen tot het gezinsleven.

2. Bijbel

- 2.1 De leerlingen beschrijven huwelijksgebruiken in de Bijbelse tijd.
- 2.2 De leerlingen verwoorden hoe Isaak aan een vrouw geraakt.
- 2.3 De leerlingen beschrijven de onderlinge verhoudingen en rivaliteit in het gezin van Isaak en Rebekka.
- 2.4 De leerlingen verwoorden hoe Jakobs liefde voor Rachel door de bemoeienissen van Laban op de proef werd gesteld.
- 2.5 De leerlingen tonen aan dat Labans verlangen naar rijkdom veel verdriet in zijn familie veroorzaakte.
- 2.6 De leerlingen lichten toe welke betekenis Jakobs worsteling met God had voor de relaties met zijn familie.
- 2.7 De leerlingen verklaren de rivaliteit tussen Jozef en zijn broers.
- 2.8 De leerlingen vertellen wat Jozef tijdens zijn jaren in Egypte ervaren heeft.
- 2.9 De leerlingen geven aan waarom en hoe Jozef zich met zijn broers verzoende.
- 2.10 De leerlingen tonen zich bereid om zich te bezinnen op hun eigen familierelaties in het licht van de verhalen van de stamvaders.

3. Thema

- 3.1 De leerlingen noemen elementen van echte vriendschap.
- 3.2 De leerlingen geven aan wat belangrijk is in de omgang tussen jongens en meisjes.
- 3.3 De leerlingen brengen respect op voor de gevoelens en de lichamelijke integriteit van anderen.
- 3.4 De leerlingen verwoorden hun gedachten over de verantwoordelijkheden die een huwelijk of relatie met zich meebrengen.

2 Schema SO I. 1B. 3

De stamvaders <i>Van je familie moet je het hebben!</i>			
Leefwereld	Bijbel	Thema	Attitude
eigen gezinssituatie	Isaak en Rebekka	vriendschap	waardering voor het gezin
rol binnen het gezin	Jakob en Esau	rivaliteit in het gezin	eigen bijdrage in het gezin leveren
verwachtingen van het gezin	Laban	verliefdheid	rekening houden met de gevoelens van anderen
hoe liefde zich uit binnen het gezin	Rachel Jozef	gevoelens en lichamelijke integriteit	
		ontluikende seksualiteit	
		huwelijk	
		herstel van gebroken relaties	

3. Invulling

Toelichting

In deze periode worden de verhalen van Isaak, Jakob en Jozef behandeld. Het thema dat aan de orde gesteld wordt, is vriendschap en liefde. De leefwereld waar de lessen vanuit gaan, is die van het eigen gezin van de leerling. Uiteraard dient dit aangepast te worden, wanneer de leerling niet echt een thuis heeft.

Wanneer de verhalen bij de leerlingen voldoende bekend zijn, kan de aandacht meteen gaan naar de samenhang van de verschillende gebeurtenissen en naar de gevoelswereld van de personen die erin een rol spelen. Zoniet, worden de verhalen vooraf nog eens bondig gelezen of verteld. In het algemeen is het de bedoeling dat de leerlingen inzien dat er overeenkomsten zijn tussen wat in de Bijbel beschreven wordt en wat wij in onze tijd en ons leven meemaken.

Bij het bespreken van het eigen gezinsleven van de leerlingen dienen we ons terughoudend op te stellen. De bedoeling is enkel dat de leerlingen hierover bewust nadenken. Wij moeten rekening houden met hun gevoelens: niet alle leerlingen komen uit een harmonieus gezin. Belangrijk is vooral dat de leerlingen ontdekken waardoor in het gezinsleven moeilijkheden kunnen ontstaan (materialisme, afgunst) en hoe wezenlijk het is dat mensen bereid zijn zich (telkens weer!) met elkaar te verzoenen.

In deze lessen denken we vooral na over waarden die belangrijk zijn in een gezinsrelatie en in een man-vrouw relatie zoals liefde, trouw, toewijding. Dit kan meteen een aanzet zijn om ook na te denken over seksualiteit en de beleving ervan.

Les 1. Bij ons thuis. Wat maakt ons gelukkig?

Toelichting

Deze les sluit aan bij doelstellingen 1.1-5. Met de nodige schroom en voorzichtigheid vragen we de leerlingen te vertellen over hun leven thuis. We willen hen laten inzien hoe zij kunnen bijdragen tot een gelukkig gezinsleven.

Suggesties

- Een stukje van een aflevering van de Simpsons bekijken. Welke rol vervullen de verschillende leden van het gezin? Klopt dat met de situatie bij jou thuis? Wat is er anders? Beter? Of juist niet? Waarom?
- Als leerkracht eigen familiefoto's meebrengen en toelichten: Hoe was het leven van een gezin vroeger? Wat is er veranderd?
- Vragen om een gezinsfoto mee te brengen en daarover laten vertellen.
- Vertellen over het fijnste gezinsmoment in de week.
- Vertellen of (en hoe) thuis verjaardagen en moeder- en vaderdag worden gevierd.
- Aangeven hoe het huis is ingericht (en waarom op die manier).

Les 2. Vrienden. Wat is een goede vriend of vriendin?

Toelichting

Deze les sluit aan bij doelstelling 3.1. In deze les bespreken we het onderwerp vriendschap. Vriendschap krijgt in het leven van tieners een nieuwe dimensie. Het contact met vrienden

helpt hen om hun eigen kwaliteiten en beperkingen te ontdekken en daar ook mee om te gaan. Belangrijk is vooral hoe je zelf een goede vriend voor iemand kunt zijn!

Suggesties

- Het ABC van vriendschap met de leerlingen bespreken (Uit 'Jouw leven en God')
- Een stukje van een tienerserie bekijken en bespreken wie welke rol speelt. Is iedereen een goede vriend voor elkaar? Waaruit blijkt dat?

Les 3. Trouwen vroeger en nu. Isaak en Rebekka: liefde op het eerste gezicht?

Toelichting

Deze les sluit aan bij doelstellingen 2.1, 2.2. en 3.4. We bespreken wat de reden is waarom mensen samenwonen of trouwen en welke verplichtingen het voor man en vrouw met zich meebrengt. We staan stil bij de wijze waarop huwelijken in onze tijd gesloten worden en hoe dat verliep in de tijd van de Bijbel. Hierbij vergeten we niet de nodige aandacht te besteden aan allochtone leerlingen en hun cultuur. Het verhaal van het huwelijk van Isaak en Rebekka is een voorbeeld van een gearrangeerd huwelijk. Ook in een gearrangeerd huwelijk kan liefde groeien.

Bijbel

Gen 24

Suggesties

- Uithuwelijken bespreken met behulp van het dagboek van Rebekka (p. 9 de bijlagen van *Helluppp ... verliefd*)
- *Met Rebekka op MSN*: laat de leerlingen zich voorstellen dat het mogelijk is om met Rebekka op MSN te gaan. Aan de hand van een selectie van Bijbelverzen uit Gen. 24 laten de leerlingen Rebekka weten wat ze van haar situatie vinden (p. 10 van de bijlagen van *Helluppp ... verliefd* geeft een concretere invulling).
- Bespreken van de documentaire over gearrangeerde huwelijken in India 'Sporen uit het Oosten'.

Les 4. Ruzie. Jakob en Esau. Speelt God een rol?

Toelichting

Deze les sluit aan bij doelstelling 2.3. We denken na over de oorzaak en de gevolgen van conflicten tussen broers en zussen en ouders en kinderen. Tijdens de volgende lessen bespreken we met de leerlingen in hoeverre zij ervaren dat God ook hen helpt het weer goed te maken. In deze les gaan we dieper in op de onderlinge verhoudingen in het gezin van Isaak en Rebekka en de gevolgen ervan voor Jakob.

Het gezin van Isaak viel uiteen toen Jakob eerst zijn broer en daarna zijn vader bedroog. Bij nader inzien had eigenlijk iedereen in het gezin, Esau, Isaak en zelfs Rebekka, schuld aan deze breuk. Later wordt de bedrieger zelf bedrogen, maar ervaart hij ook hoe God met zijn leven een bijzonder plan blijkt te hebben.

Bijbel

Gen 25:19-34; 26:34, 27, 28:22

Suggesties

- Fragmenten van de film *Jakob* bespreken.
- De gevoelens van de vier personen in Isaaks gezin benoemen. Werken met kaartjes met gevoelens of er een bordschema van maken.

Les 5 en 6. Verliefdheid en seksualiteit - Jakob en Rachel

Toelichting

Deze les sluit aan bij doelstelling 2.4, 3.2 en 3.3. De liefde tussen Jakob en Rachel is een voorbeeld van wat verliefdheid en liefde kunnen betekenen: Jakob is bereid nog eens 7 jaar te werken om met Rachel te kunnen trouwen. In deze les wordt nagedacht over wat verliefdheid en liefde eigenlijk zijn. We waarderen positief dat de leerlingen vertellen over vriendjes, vriendinnetjes, maar wijzen er voorzichtig op dat hun leeftijd een periode is van zoeken wie ze zelf zijn en wat voor partner ze graag willen hebben. Dat verliefdheid niet door iedereen even 'serieus' en definitief genomen wordt. Dat ze met teleurstellingen op dat vlak moeten rekenen. Door te bespreken tussen welke klasgenootjes het 'aan' geweest is en nu 'af' is, leren ze 'verliefdheid' op 12-13 jaar te relativiseren. Geef aan dat ze zelf nog zullen veranderen ('denk eens terug hoe jij 1 ½ jaar geleden was'), maar ook dat je met de gevoelens van anderen niet mag 'spelen', noch iets van de ander mag afdwingen waar die op dat moment nog niet aan toe is. Anderzijds dat ze zich ook niet moeten laten dwingen tot zaken, die zij zelf niet willen.

Het is belangrijk op deze leeftijd zeker al te wijzen op mogelijke gevaren van chatten met onbekenden: oudere mannen, die zich jonger voordoen dan ze zijn of jongeren, die misbruik willen maken van hun onbevangenheid en onschuld. Je hoeft ook niet alles normaal te vinden wat anderen heel gewoon vinden.

Bijbel

Gen 29:1-30

Suggesties

- Fragmenten van de film *Jakob* bespreken.
- Internetmisbruik: aan de hand van een tv-reportage of van concrete voorbeelden de gevaren bij het chatten bespreken.
- Een eigen gedragscode opstellen voor het omgaan met chatten en internet om zichzelf te beschermen en om anderen niet te kwetsen.
- Een gedeelte over relaties tussen jongeren uit een serie of soap bekijken en bespreken.
- Helluppp ... verliefd-spel, een ganzenbord in teken van het thema verliefdheid (print pp. 6-8 af van de bijlagen van *Helluppp ... verliefd*).
- Verliefdheid bespreken aan de hand van stellingen afgedrukt op rode harten. (print pp. 3-5 van de bijlagen van *Helluppp ... verliefd* af op rood papier.)

Les 7. Ruzie. Hoe maak je het goed?

Toelichting

Deze les sluit aan bij doelstelling 2.6. Belangrijk is de aandacht vooral te vestigen op de relaties tussen de verschillende personen en wat hen uit elkaar gedreven heeft. Jacob wil naar

huis terugkeren, maar is doodsbang voor een confrontatie met zijn broer Esau, die hij bedrogen heeft. Hij probeert ‘het gezicht van Esau te bedekken met een geschenk’, maar hij moet in de worsteling met de Ander eerst God onder ogen komen voor hij zijn broer onder ogen kan komen.

God doet Jakob terugkeren en vrede sluiten met zijn broer. En al worden de broers niet meteen dikke vrienden, toch kunnen ze samen hun vader Isaak begraven.

Bijbel

Gen 32 en 33

Suggesties

- Laat de leerlingen zelf laten ontdekken wat Jakob en Esau weer bij elkaar bracht.
- Kan een geschenk helpen om een relatie weer goed te maken?
- Laat in het verhaal in een zeer letterlijke vertaling het woord gezicht / aangezicht in kleur markeren. Licht het verhaal van daaruit toe.
- Laat leerlingen voorbeelden geven van mensen die anderen liever niet willen zien, liever niet ‘onder ogen komen’ wanneer ze iets misdaan hebben.
- Geef de leerlingen een fictief voorbeeld van iets dat ze fout zouden gedaan hebben en laat hen formuleren hoe ze die fout zouden ‘opbiechten’ aan hun ouders of benadeelde partij.

Les 8. Breuk en verzoening tussen broers. Jozef.

Toelichting

Deze les sluit aan bij doelstellingen 2.7 -2.10. Jozef is bereid zijn broers te vergeven, hoewel zij hem als jonge man verkocht hebben als slaaf. We bespreken de schuld van de broers. Maar ook Jozefs gedrag, dat mee aan de basis lag van hun handelswijze, moet ter sprake komen. Wat betekende vergeving voor Jozef en hoe werd hij ertoe in staat gesteld? Wanneer moeten wij mensen iets vergeven en hoe kunnen wij ons daarbij voelen.?

Bijbel

Gen 37; 39; 50:20-26

Suggesties

- Een lijst laten maken met de misdaden van de broers tegen Jakob en Jozef. Daar de woorden ‘kwijtgescholden’ of ‘voldaan’ over schrijven als illustratie van wat vergeving is.
- Bespreken van fragmenten van de DVD *Jozef, de dromenkoning*.
- Aan de hand van een reeks prenten bij de verhalen van Jozef laten noemen wat de hoogte- en dieptepunten zijn in zijn leven.

4. Didactisch materiaal en bronnen

- van Biert M ea, Op Verhaal Komen Deel 1, pp. 50-56, Baarn 2002 (NijghVersluys).
- www.opverhaalkomen.nl (doorklikken op het deel om onder *leerling* opdrachtjes te vinden (vmbo-gt hfdst. 4 en vmbo-bk/Iwoo hfdst. 4))
- Helluppp ... verliefd, in HGJB-tienerwerk, uitg. HGJB, Bilthoven 2007.

- Helluppp ... verliefd, bijlagen, www.hgjb.nl →hgjb support →jeugdwerk →materialen →HGJB-Tienerwerk →5. Hoe leef ik als christen →a. seksualiteit en relaties.
- R.H. Matzen ea, De Bijbel in de Basis, Deel 1, p. 74-81, Apeldoorn 1995 (Van Walraven).
- Idem, Werkboek, pp. 40-49, Baarn 2002 (NijghVersluys).
- The Bible 02 - Jakob, DVD 90 min.
- DVD De prins van Egypte.
- De Rooie Draad 2 - Isaak & Jakob, DVD 168 min.
- De Rooie Draad 3 - Jozef, DVD.
- Ik, liefde en seks..., Parel materialen voor 12-15 jaar bij Kinderwerk Timotheüs.
- Vriendschap, Parel materialen voor 12-15 jaar bij Kinderwerk Timotheüs, 2008.
- E. C.Roehlkepartain, Jouw leven en God. Handboek, Vaassen 2002⁶ (Medema).

- Huwen in R. Dillemans, A. De Moor, Wegwijs Recht. Leuven 2000⁶ (Davidsfonds).
- Huwelijk, een zakelijke afspraak en Huwelijk en echtscheiding in M. Water, Het Groot Bijbels Handboek. Praktische informatie voor jong en oud, Amsterdam 1998 (Ark-Boeken)
- DVD 'Sporen uit het Oosten, Ontmoetingen tussen Hanoi en Istanbul', deel 6 India (ook via www.uitzendinggemist.nl: <http://player.omroep.nl/?aflid=2877240> (doorspoelen tot 18:45)).
- L. Sonntag, Huwelijken, Ceremonies en feesten, Amsterdam 2003 (Kit Publishers).

Periode SO I. 1B. 4

Mozes
Kleur bekennen

Mozes

Kleur bekennen

1. Leerplandoelen SO 1B. 4

1. Leefwereld

- 1.1 De leerlingen omschrijven wat conformistisch gedrag is. De leerlingen geven voorbeelden van hoe conformistisch gedrag positief of negatief kan zijn.
- 1.2 De leerlingen verwoorden hoe ze zich laten beïnvloeden door onder andere trends in hun kleding- en muziekkeuze.
- 1.3 De leerlingen verwoorden in hoeverre het moeilijk is om kleur te bekennen in verband met hun geloof.
- 1.4 De leerlingen leggen met voorbeelden uit wat zij in de wereld als onrecht ervaren.
- 1.5 De leerlingen zien in dat het belangrijk is een eigen mening en levensopvatting te vormen en eraan te handelen.

2. Bijbel

- 2.1 De leerlingen kunnen de grote lijn weergeven van het verhaal van de onderdrukking van Israël in Egypte.
- 2.2 De leerlingen beschrijven de roeping van Mozes en zijn innerlijke strijd.
- 2.3 De leerlingen leggen uit waarom de uittocht uit Egypte zo'n belangrijke betekenis heeft.
- 2.4 De leerlingen beschrijven de instelling van de Pesach-maaltijd.
- 2.5 De leerlingen onderkennen dat de bevrijding uit Egypte niet direct naar het Beloofde Land leidde maar dat Israël eerst beproevingen in de woestijn moest doorstaan.

3. Thema

- 3.1 De leerlingen denken na over hun toekomstplannen en de plaats die God daarin zou kunnen innemen.
- 3.2 De leerlingen geven met voorbeelden aan dat keuzes maken een inspanning vraagt en consequenties heeft.
- 3.3 De leerlingen zijn zich bewust van situaties van onrecht en durven kleur te bekennen.
- 3.4 De leerlingen tonen waardering voor mensen die zich geroepen voelden om onrecht te bestrijden.
- 3.5 De leerlingen tonen zich bereid om dienstbaar te zijn aan hun medemens.
- 3.6 De leerlingen tonen de intentie om mee te werken aan mogelijke oplossingen in situaties van onrecht en nemen daartoe verantwoordelijkheid op.

2. Schema SO I. 1B.4

Mozes Kleur bekennen			
Leefwereld	Bijbel	Thema	Attitude
conformisme trends, kleding, muziek, erbij willen horen, stoer doen, tegen de groep durven ingaan	Israël in Egypte, onderdrukking Mozes	jouw eigen plannen keuzes maken	<i>durven uitkomen voor eigen mening oog hebben voor situaties van onrecht bereid zijn tot dienstbaarheid en verantwoordelijkheid</i>
beleving van onrecht in de wereld	uittocht beproevingen in de woestijn	hoe gaan we om met onrecht?	<i>intentie om mee te werken aan mogelijke oplossingen</i>

3. Invulling

Het thema van deze periode is *kleur bekennen*.

Mensen ontlenen hun identiteit grotendeels aan de groep waartoe zij behoren, bvb hun gezin, familie, hobbyclub, werk, stad, land. Bij een groep horen geeft een veilig gevoel.

Jongeren maken deel uit van verschillende peergroepen (= groepen van gelijken). Ben je lid van een groep dan heb je ook vrienden. Jongeren verwachten van vriendschap: samen dingen doen, elkaar aanmoedigen, ideeën geven en vooral samen praten. Dit laatste wil niet steeds zeggen dat ze hun diepste geheimen prijsgeven. Ondanks het urenlang kletsen, schermen veel jongeren hun kwetsbaarheid vaak af.¹

Ook zijn er verschillende stijlgemeenschappen (bvb muziek- en kledingsstijlen). Nog andere peergroepen zijn de klasgemeenschappen: onderzoek in Vlaanderen uitgevoerd tussen 1998 en 2000² toont aan dat het langdurig in eenzelfde klas zitten duidelijk tot conformisme leidt.

Groepen zijn positief voor onze identiteit, maar kunnen ook een negatieve rol spelen. Wanneer de invloed van een groep negatief is, moeten christenjongeren proberen om daar tegen in te gaan. Kleur bekennen is dan niet makkelijk. Het geloof in God kan helpen om soms moeilijke keuzes te maken en tegen de stroom in te roeien.

Les 1 Bij wie hoor je? Bij wie wil je horen? Kleur bekennen

Toelichting

Het geeft ons een prettig gevoel om bij een groep te horen. We passen ons aan de normen van een groep aan. Anders kunnen wij niet met elkaar samenleven. Maar het heeft ook een negatieve kant als we niet meer durven uit te komen voor onze persoonlijke mening. Durven we kleur te bekennen?

In deze les kan de gezinssituatie van de leerling aan de orde komen, zijn vriendenkring, zijn contacten in de kerk, op school, enz. Waar heeft hij het gevoel dat hij zichzelf kan zijn? Naar wie kijkt hij op?

Kent hij voorbeelden van mensen die tegen de meerderheid ingingen en een grote ommekeer gebracht hebben? Kan (geloof in) God helpen om te ontdekken wie je écht bent en wat je zelf écht denkt, en de moed geven om je uit een negatieve, verstikkende groep los te vechten?

Suggesties

- De leerlingen geven voorbeelden van kleurgebruik in de wereld van de sport (rode kaart, gele kaart bij het voetbal), kleuren van vlaggen, de betekenis van bepaalde kleuren in kleding, enz.
- De leerlingen zelf een presentatie laten maken. Zij geven de leerkracht les over hun sportclub, hun favoriete muziek, hun kledingsstijl, hun vriendenclub. Ze brengen hun muziek mee, laten teksten horen, vertellen waarom ze deze muziek super vinden, enz.
- De leerlingen laten vertellen over hun (mogelijke) vrienden en waarom die vriendschap waardevol voor hen is. Leerlingen kunnen ook weinig of geen vrienden hebben. Dat kan ook onderwerp van gesprek zijn.

¹ Onderzoek bij 500 jongeren door M.De Bie, Universiteit Gent 1999.

² LAERMANS, R., *Beeldvorming en beschrijving van de leefwereld van jongeren. Onderzoek in opdracht van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap*, KU Leuven 1997.

- Praten (of foto's tonen) over de kameleon, die zijn kleur aanpast aan de omgeving om niet op te vallen, uit zelfbescherming; is de leerling in sommige situaties ook een kameleon?
- De leerlingen kunnen lid zijn van een sportclub, wekelijks trainen, in het weekend wedstrijden spelen. Wat doen ze om 'erbij te horen'?
- Een verhaal of artikel uit een boek of een filmfragment zoeken waarin een jongere zich conformeert aan de groep en zich daar eigenlijk niet gelukkig bij voelt.
- Rollenspel: Je vriend zegt dat je in de les niet moet meewerken met de leerkracht want dat doen de anderen ook niet. Jij vindt de leerkracht best goed, maar (scenario 1) je doet met de anderen mee en de les is om zeep en je voelt jezelf slecht; (scenario 2) je gaat ertegen in en wordt door heel de klas uitgejouwd; (scenario 3) je gaat ertegen in en wint hierdoor respect van de anderen en heel de klassfeer verandert ten goede.

Les 2 Onrecht en bevrijding

Toelichting

Deze les gaat over het benoemen van *onrecht* en waarom bepaalde zaken/gebeurtenissen in de directe omgeving (thuis, in de klas) en in de grote maatschappij als onrecht worden ervaren.

Suggesties

- De leerlingen laten vertellen over een leerling die gepest wordt en over hun eigen pestgedrag.
- De leerlingen vertellen over een TV-programma dat ze gezien hebben (reportage over probleemjongeren, geweld bij relletjes, gezinnen levend in armoede, enz.).
- De leerlingen maken een raptekst over een onrechtvaardige situatie.
- De leerlingen zoeken uit een stapeltje foto's beelden die passen bij het woord *bevrijding* naast foto's die onvrijheid uitbeelden. Stel jezelf telkens de vraag: waarom wel, waarom niet?
- De leerlingen schrijven midden op een vel papier het woord *bevrijding*. Daarna schrijven ze er omheen waar ze bij dat woord aan denken.
- De leerlingen geven aan waarvan ze zelf bevrijd zouden willen worden. In een schema kan dit uitgewerkt worden met de vragen: door wie, hoe en waartoe?

Les 3 Slaven in Egypte

Toelichting

In het boek Exodus gaat het over *onderdrukking en bevrijding*. De vraag is of toen en nu wat met elkaar te maken hebben. Om die vraag te beantwoorden, moeten we goed weten wat er staat.

Waarom onderdrukte de farao het volk? Door een gevoel van bedreiging? Hoe onderdrukte hij hen? Welke fases kunnen we onderscheiden? Had de onderdrukking resultaat?

Opgemerkt kan worden dat de vroedvrouwen de ongelooflijke moed hadden om, op gevaar van eigen leven, tegen farao's bevel in te gaan.

Bijbel

Exodus 1

Suggesties

- Als de leerlingen kijken naar de resultaten van het ingevulde schema van de vorige les kunnen de volgende vragen besproken worden. Welke onderdrukking van volken ken je in onze tijd? Welke machtsmiddelen gebruiken machthebbers tegenwoordig om mensen eronder te houden?
- De leerlingen vullen in een fictief dagboek van de vroedvrouwen korte stukjes aan.
- De leerlingen zien een fragment uit een film over de uittocht (1° deel: slavernij).
- Tekst lezen of kort filmfragment bekijken over slavernij vroeger (zie onder 4. Didactisch materiaal en bronnen) of over hedendaagse vormen van uitbuiting.
- Korte tekst van Amnesty International bespreken en bijvoorbeeld de redenen voor marteling en onderdrukking bespreken. Verwijzen naar de actie *Schrijf ze vrij* van Amnesty in oktober.

Les 4 Geboren met een roeping

Toelichting

De geboorte van Mozes is een klein begin, maar zal tot de bevrijding van een heel volk leiden. Als Mozes volwassen is, staat hij voor een zeer moeilijke vraag: “Ben ik nu eigenlijk Hebreër of Egyptenaar? Aan wiens kant ga ik staan? Kies ik de gemakkelijke weg of die van het recht? Beken ik kleur?” Als hij zijn volk wil helpen en de Egyptenaar doodt, toont dat dat zijn hart wel goed zit, maar de roeping nog niet rijp is. Hij moet vluchten naar Midjan, en verliest menselijk gesproken al zijn troeven en mogelijkheden om iets voor zijn volk te doen. Toch zorgt God, die telkens weer kiest voor de zwakken, dat hij een thuis en een familie vindt.

God roept Mozes bij de brandende struik.

Ook al is het voorbeeld van Mozes nogal uitzonderlijk, toch gelden de principes voor ons allemaal. Er kan doorgepraat worden over *roeping in ons leven*: wat is het verschil tussen roeping en beroep, of kunnen ze samengaan?

Mozes wil weten wie Hij is die roept en veronderstelt dat het volk Israël dat ook zal willen weten. Hoe geeft God antwoord op de vraag van Mozes?

Hoe duidt God zichzelf aan, welke naam geeft Hij zichzelf? Weet je dan hoe Hij is, met andere woorden: *wat zegt God met die naam*?

Waarom heeft Mozes geen zin om te gaan? Zijn zijn argumenten redelijk of enkel uitvluchten?

Bijbel

Exodus 2, 3, 4

Suggesties

- De leerlingen geven voorbeelden van het begin van een bevrijding: het begint ergens, bij iemand, of bij een paar mensen, bijv. afschaffing van slavernij onder invloed van Wilberforce.
- De leerlingen vertellen of ze zelf al weten welk beroep ze later willen uitoefenen en wat ze als hun roeping zien.
- De leerlingen vertellen over mensen die ze kennen die een roeping hebben (bijv. zendelingen...): hoe is dat gegaan, wat zijn ze gaan doen, was het gemakkelijk...?
- Filmfragment over roeping van Mozes.

Les 5 God tegenover de goden

Toelichting

Bij een bevrijdingsstrijd is de tegenstand bijna altijd heftiger dan we tevoren denken! Het contrast tussen de bijna-almachtige farao en de bijna-machteloze Mozes is zeer groot. Het toont ook hoe groot Mozes' moed was om aan de farao de vrijlating van de slaven te durven vragen.

In Egypte werden de Nijl (1° plaag) en de zon (9° plaag) gezien als goden; bloed (1° plaag), kikkers (2° plaag) en insecten (3°, 4°, 8° plaag) werden gezien als onrein; de vruchtbaarheid (waarom de goden werden vereerd) werd zwaar aangetast (5°, 7°, 8° plaag). De Egyptische goden worden zwaar geslagen en hebben geen enkel verweer als de echte God ertussen komt. De koppigheid van de farao (die zichzelf als godenzoon zag) stort zijn volk in de ondergang.

Gods bevrijdend handelen komt tot uiting in de tiende plaag.

Bij de uittocht mogen we ook de overweldigende vreugde van het volk Israël benadrukken dat eindelijk, na jaren van uitzichtloze situatie, vrij is. Dit is te vergelijken met bijvoorbeeld een politieke gevangene die na jaren gevangenis vrijgelaten wordt.

Bijbel

Exodus 5-12

Suggesties

- Doorpraten over de vraag welke onderdrukkende machten er tegenwoordig zijn.
- Beelden tonen van Egypte, piramides, de Nijl, godenbeelden met hun vreemde hoofden.
- Filmfragment The Prince of Egypt over de uittocht bespreken of bekijken.

Les 6 Maaltijd vieren

Toelichting

De Joden vieren nog altijd de bevrijding uit Egypte met een maaltijd, de **Pesachmaaltijd**, op de vooravond van het paasfeest, de Sederavond. Op tafel staat de Seder schotel met daarop: een geroosterd beentje, een ei, een mierikwortel (bitter van smaak), wat zout water, wat lente groente, en een zoetachtig mengsel van een grijsbruine kleur (charoset). Verder worden matzes gegeten. Er worden vier bekertjes wijn gedronken.

Jezus viert met zijn discipelen de Pesachmaaltijd, de avond voor zijn kruisiging. Hij geeft dan een andere inhoud aan die maaltijd.

Bijbel

Exodus 12:1-28

Suggesties

- Samen met de leerlingen Pesach vieren.
- Tonen hoe elementen van de Pesachviering terugkeren bij de instelling van het avondmaal in de evangeliën (bvb. Exodus 12:1-28 en Markus 14:22-25).
- Een film van een Pesach maaltijd van de joodse omroep laten zien.

Les 7 In de woestijn / op weg naar het beloofde land

Toelichting

Israël is bevrijd, maar de overwinningsroes duurt niet lang. Na drie dagen is er al het probleem van watertekort, later voedseltekort, oorlog, onderlinge verdeeldheid, kritiek. Zo hadden de Israëlieten zich de vrijheid niet voorgesteld.

Dit is vaak de realiteit in ons eigen leven: tegenslagen of teleurstellingen. Ons leven is soms ook een woestijn, een plaats van beproevingen. God wil dat wij door die beproevingen gelouterd en gesterkt worden. En het is een troost dat we in de woestijn mogen weten dat we op weg zijn naar het beloofde land.

Bijbel

Een **beperkte** keuze uit Exodus 15: 22-27 (Mara), 16:1-36 (manna en kwartels), 17:1-7 (Massa), 17:8-16 (Amalek) Numeri 12 (Mirjam en Aäron), 13-14 (12 verspieters), 21:4-9 (koperen slang)

Suggesties

- Gespreksvraag: wat vinden de leerlingen van de reacties van de Israëlieten in Ex 14:11-12, 15:24, 16:2-3, en 17:2? Is hun houding te begrijpen? Welke fout maken ze? Waarom?
- In welke situatie hebben de leerlingen zelf recent gemopperd of hebben ze in hun omgeving ontevredenheid opgemerkt? Was dat uit ondankbaarheid, luiheid of gebrek aan vertrouwen?
- Foto's tonen van woestijnen, droogte, dorheid, moeilijke levensomstandigheden, bedoeïnen...

4. Didactisch materiaal en bronnen

- van Biert M ea, Op Verhaal Komen Deel 1, p. 57vv, Baarn 2002 (NijghVersluys).
- C.Jongeneelen ea, Van Horen Zeggen Deel 2, Wegwijs, p. 27vv, Baarn 2000 (NijghVersluys)
- www.joodseomroep.nl over Pesach
- The Bible 04 – Mozes, leider tegen wil en dank, DVD 180 min. (zie onder “films” op www.nootzaak.be)
- Korte filmfragmenten, geschikt voor 1B, via <http://wikikids.wiki.kennisnet.nl/Slavernij>
- Film Amazing Grace (over Wilberforce)
- Film The Prince of Egypt

Periode SO I. 1B. 5

Tien Woorden
Regels voor vrijheid

Schema SO I. 2B

	<i>Leefwereld</i>	<i>Bijbel</i>	<i>Thema</i>
1	H o e m a g / k a n i k l e v e n ?		
	je (on)gelukkig voelen agressie (op school) verwencultuur passiviteit / verveling wisselende stemmingen heftige emoties binnenkant - buitenkant	Matteüs zaligsprekingen niet tekeer gaan, je vijanden liefhebben (5:21-26;38-48) je schat in de hemel geen extra kleren (6:19-34; 10:9-11) een huis op een rots (7:13-27)	geluk liefde omgaan met agressie eenvoud betrouwbaar zijn
2	W a t G o d b e l o o f d h e e f t		
	pessimisme/optimisme oppervlakkigheid ik-gerichtheid gevoel van gezamenlijkheid samen eten en vieren	Lucas 1 en 2 / Matteüs (lofzang Maria en Zacharias) kerstverhaal Jozef, herders...	verwachting saamhorigheid in kerk en gezin viering van kerst
3	J e z u s k e e r t d e r o l l e n o m		
	uitsluiting en rechtvaardigheidsgevoel veiligheid en geborgenheid leven voor de kicks	Lukas (keuze maken uit...) barmhartige Samaritaan / farizeeër en tollenaar / Zacheüs 11:5-8; 18:1-8; 14:1-24	Jezus keert de rollen om gebed navolging / zending
4	W o n d e r b a a r l i j k		
	zich geen houding weten te geven gevoeligheid nood aan bevestiging	Marcus (6:20; 9:6) een aantal wonderverhalen verhalen over exorcisme het lijden van Jezus	onzekerheid wonderen de week voor Pasen / goede vrijdag
5	Z e k e r z i j n v a n j e g e l o o f		
	is iemand echt of gemaakt? geloofsvragen en geloofsantwoorden	Johannes wedergeboren de genezing van de blinde de opwekking van Lazarus de opstanding	een ander mens geworden zekerheid van eeuwig leven

Periode SO I. 2B. 1

Hoe mag / kan ik leven?

Periode SO I. 2B. 2

Wat God beloofd heeft

Periode SO I. 2B. 3

Jezus keert de rollen om

Periode SO I. 2B. 4

Wonderbaarlijk

Periode SO I. 2B. 5

Zeker zijn van je geloof